



การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่สีเขียวข้างบางกะเจ้า
สู่ความยั่งยืน จังหวัดสมุทรปราการ

The Usage of communication to Create participation in conservation and development of
Green area towards sustainability of Khung Bang Krachao, Samut Prakan Province

ภวิชัยกันฐพร มงคลชาติ¹

สุภาภรณ์ ศรีดี^{1,2}

กานต์ บุญศิริ^{1,2}

บทคัดย่อ

การศึกษาด้านการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่สีเขียวข้างบางกะเจ้าสู่ความยั่งยืน จังหวัดสมุทรปราการ พบว่ามีปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุนการสื่อสารและเอื้อต่อการดำเนินการสื่อสารเพื่อการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ข้างบางกะเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย 2 ปัจจัยหลักคือ ปัจจัยภายในองค์กร และปัจจัยภายนอกองค์กร ปัจจัยภายในองค์กร ได้แก่ อุดมการณ์และจิตสำนึก ความน่าเชื่อถือ การใช้ช่องทางการสื่อสาร กิจกรรมปลูกกระบบนิเวศ 3 น้ำและ สันทนาการ ปัจจัยภายนอกองค์กร ได้แก่ ความร่วมมือจากเป้าหมายหลัก และบริบทแวดล้อมทางสังคม เมื่อนำเอาปัจจัยทั้งภายในและภายนอกองค์กร มาเชื่อมโยงและประกอบเข้าด้วยกัน จึงเห็นได้ว่าในแต่ละปัจจัยนั้นมีความเกี่ยวเนื่องกันอยู่ เพราะนอกจากจะสอดคล้องกับสภาพสังคม ประเด็นทางสื่อมวลชนแล้วยังตอบสนองต่อกระแสการทำกิจกรรมเพื่อสังคม ดังนั้น ปัจจัยที่เสนอมาข้างต้นจึงเป็นแรงส่งที่ทำให้เกิดการสนับสนุนการสื่อสารเพื่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมข้างบางกะเจ้า

คำสำคัญ : การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม, การอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่สีเขียวอย่างยั่งยืน

¹ นักศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชานวัตกรรมการสื่อสารทางการเมืองและการปกครองท้องถิ่น สาขาวิชา นิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช nuao9898@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ที่ปรึกษาหลัก สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช caasssup@yahoo.com



Abstract

The study of communication to create participation in conservation and development of green area in Kung Bang Krachao indicates that factors contributing to reinforce communication and support management of communication to create participation for conservation and development of Krung Bang Krachao comprise of two elements which are internal and external factors.

Internal factors are ideology, consciousness, trust, use of communication channels, activities to build three types of aquatic ecosystems [Freshwater, Marine and Brackish] and recreation. External factors are cooperation from target group and social context. From integrating and combining internal and external factors, it indicated that each factor is related to each other. In addition, that it is consistent with social condition and media issues; it also matches with the trend of social activities. Therefore, the above-mentioned factors are the driving force which create participation in conversation of natural resources and environment of Kung Bang Krachao



ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การสื่อสารนับได้ว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ โดยหลักคือ ใช้เพื่อสื่อสารข้อมูลระหว่างกัน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ร่วมกันและเกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพของคนในสังคมทุกระดับ ในการคิดและลงมือปฏิบัติภารกิจต่างๆ ร่วมกัน นับตั้งแต่การสนับสนุนให้มีการหันหน้าเข้าหากัน สื่อสารกัน รับฟังและได้ยินความคิดเห็นของกันและกันอย่างเข้าใจ ฝึกวิเคราะห์ปัญหาและตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ ของสังคมร่วมกัน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการแบ่งปันข้อมูลต่างๆ ในชุมชนและสังคมอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ตลอดจนมีการสะท้อนให้เห็นคุณค่าของตนเองและการรับผิดชอบต่อภารกิจต่างๆ ร่วมกัน ทั้งนี้การสื่อสารนั้นเป็นประโยชน์อย่างมากต่อบุคคล สังคม และองค์กร การสื่อสารเพื่อสร้างการมีร่วมกันทำให้ บุคคลสามารถได้รับรู้ ได้คิด และได้ทราบความต้องการของบุคคล ซึ่งจะนำไปสู่การสื่อสารที่เข้าใจอย่างถูกต้อง โดยสังคมในประเทศไทยนั้นต้องใช้การสื่อสารทั้งสิ้น

การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด ซึ่งเป็นการสื่อสารสองทางระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชนหรือองค์การในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรม ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งการมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการที่เปิดโอกาส ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมการดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันของกลุ่มและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคี ความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มด้วยการศึกษาคำจำกัดความและแนวคิดข้างต้น จึงอาจสรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในความหมายกว้างได้ว่า หมายถึงการทำงานร่วมกันกับกลุ่มเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมกระทำการตัดสินใจใช้ทรัพยากรและมีความรับผิดชอบในกิจกรรมที่กระทำ โดยกลุ่มให้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณา การตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง การมีส่วนร่วมจึงเป็นหัวใจของการเสริมสร้างพลังการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคี ความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มด้วย

การดำเนินการสื่อสารขององค์กรมีความสำคัญต่อชุมชน โดยให้ความสำคัญกับการใช้รูปแบบการสื่อสารของ “การสื่อสารองค์กร” (Organizational Communication) ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรทั้งภายในองค์กรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกองค์กร เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อองค์กรในทางบวก (รุ่งรัตน์ ชัยสำเริง, 2558, น.38-40) และการสื่อสารองค์กรเป็นหัวใจหลักในการบริหารจัดการองค์กร โดยมีช่องทางการสื่อสารเป็นเครื่องมือที่จำเป็นในการบริหารจัดการ (พรณปกร โพธิ์และคณะ, 2554, น.50) และต้องดำเนินการในด้านต่าง ๆ อย่างมีขั้นตอน โดยมีรูปแบบและวิธีการสื่อสารที่หลากหลาย เช่น ใช้วิธีการสื่อสารแบบสองทาง (two-way communication) ทั้งในลักษณะแบบเป็นทางการ (formal communication) ลักษณะไม่เป็นทางการ (informal communication) ทิศทางจากบนลงล่าง (downward communication) ทิศทางจากล่างขึ้นบน



(upward communication) รวมทั้งทิศทางในแนวนอน (horizontal communication) ควบคู่ไปกับวิธีการสื่อสารแบบทางเดียว (one-way communication) ผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น สื่อบุคคล สื่อประชาสัมพันธ์ สื่อกิจกรรม และสื่อสารมวลชน เป็นต้น นอกจากนี้สภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้การวิเคราะห์ผลกระทบอันเกิดจากสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป เพื่อการปรับตัวได้ทันตามระยะเวลาและเหตุการณ์ จึงต้องทำการศึกษาข้อมูลให้ครบถ้วนในทุกมิติ แล้วนำมาเป็นปัจจัยในการวางแผนกลยุทธ์การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ให้สอดคล้องกับบริบทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่อยู่ในพื้นที่ เพื่อเป้าหมายในการสร้างการมีส่วนร่วม ความเข้าใจ ความเชื่อมั่นและทำให้เกิดความไว้วางใจต่อกันโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการรับฟังข้อมูล ความกังวลใจและความต้องการที่แท้จริงของประชาชนของคຸ່ງบางกะเจ้า เพื่อเข้าไปถึงประเด็นปัญหาที่จะทำให้เกิดความขัดแย้งหรือความไม่เข้าใจกัน เพื่อจะได้นำไปสู่การแก้ไขปัญหาด้วยการพัฒนาร่วมกันทั้งระบบ ทั้งการพัฒนาจากประชาชนในพื้นที่เองและการพัฒนาจากผู้รับผิดชอบโครงการ เพื่อให้ทุกฝ่ายสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติและยั่งยืน (บ้านปู รายการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน, 2555, น.5, 15)

การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมทำให้บุคคลสามารถได้รับรู้ ได้คิด และได้ทราบความต้องการของบุคคล ซึ่งจะนำไปสู่การสื่อสารที่เข้าใจถูกต้อง โดยสังคมในประเทศไทยนั้นต้องใช้การสื่อสารทั้งสิ้น แต่เนื่องจากในระยะเวลา 40 ปีที่ผ่านมา การพัฒนาระบบนิเวศพื้นที่สีเขียวบริเวณดังกล่าว ทั้งการทำงานด้านการอนุรักษ์และการพัฒนาในคຸ່ງบางกะเจ้า มีลักษณะเป้าหมายมุ่งทางด้านความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดย “แยกกันดำเนินการ” ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน “ไม่มีระบบการประสานความร่วมมือที่เป็นองค์รวม ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริงและเน้นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า โดยขาดการติดต่อสื่อสารและกระบวนการสื่อสารที่ดี ไม่มีการส่งเสริมหรือสนับสนุนและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินการ ในการร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ปัญหา ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมตัดสินใจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อทรัพยากรทางธรรมชาติ คุณค่าทางคุณธรรม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่ยั่งยืน” โดยเฉพาะการเกษตรที่อยู่ร่วมกับธรรมชาติของคຸ່ງบางกะเจ้า และไม่มีกรอบกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาที่ชัดเจนในทั้งสามมิติ (สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม แม้ว่าคຸ່ງบางกะเจ้าจะได้ถูกประกาศให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์สีเขียว และได้รับการคุ้มครองภายใต้ประมวลกฎหมายว่าด้วยผังเมืองหลายฉบับ แต่พื้นที่สีเขียวแห่งนี้ก็ถูกบุกรุกและคุกคามอย่างหนักจากกระแสการพัฒนาของสังคมเมืองและราคาที่ดินที่เพิ่มขึ้นจากเดิมหลายเท่าตัวจนทำให้คຸ່ງบางกะเจ้าเปลี่ยนแปลงสภาพไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งล่าสุดพื้นที่สีเขียวคຸ່ງบางกะเจ้าลดลงเหลือเพียงร้อยละ 58 ของพื้นที่ทั้งหมดเท่านั้น (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2560) ดังนั้น ล่าสุด มติคณะรัฐมนตรี ได้รับการอนุมัติหลักการร่างกฎกระทรวงกำหนดให้พื้นที่ตำบลทรงคนอง ตำบลบางกระสอบ ตำบลบางน้ำผึ้ง ตำบลบางยอ ตำบลบางกะเจ้า ตำบลบางกอบัว อำเภอบางปะหัน จังหวัดสมุทรปราการ เป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2559



บทความวิชาการนี้ขอกล่าวถึงการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่สีเขียว
 คึ่งบางกะเจ้าสู่ความยั่งยืน จังหวัดสมุทรปราการในการอนุรักษ์ระบบนิเวศ 3 น้ำ ซึ่งประกอบด้วย ระบบนิเวศน้ำ
 จืด น้ำเค็ม และน้ำกร่อย ที่อยู่ในคึ่งบางกะเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ โดยศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการ
 การสื่อสารและกระบวนการสื่อสารขององค์การหมายถึงการส่งเสริมสนับสนุนและเปิดโอกาสให้ประชาชน
 ได้เข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมโครงการขององค์กรปกครองท้องถิ่น ทั้งที่เป็นทางการ
 และไม่เป็นทางการ ในการร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ปัญหา ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตาม
 ตรวจสอบการดำเนินงาน รวมทั้งร่วมรับผลประโยชน์หรือผลกระทบจากการพัฒนา โดยผู้ศึกษามีความสนใจ
 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีศักยภาพในการพัฒนาเพื่อให้มีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมได้ตามความหมาย
 ดังกล่าวข้างต้น คือ องค์การบริหารส่วน 6 ตำบล ในคึ่งบางกะเจ้ามีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาชุมชนของตนเอง
 โดยให้ความสำคัญการสร้างความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วม
 พัฒนา โดยเฉพาะการบริหารท้องถิ่นซึ่งเป็นเครื่องมือหรือกระบวนการที่สำคัญอย่างหนึ่งในการบริหารงาน
 ขององค์การบริหารส่วนตำบล และเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีความสามารถในการ
 บริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะองค์การบริหารส่วนตำบลเจริญก้าวหน้า และมีความสามารถ
 รับใช้ประชาชนในการอำนวยความสะดวกและความผาสุกให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นได้มากขึ้น ย่อมขึ้นอยู่กับ
 การบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลที่สนองตอบต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น และการมี
 ส่วนร่วมจากประชาชนในการเสนอสภาพปัญหาของท้องถิ่นด้วย

จากความสำคัญการใช้กระบวนการสื่อสารเพื่อการมีส่วนร่วมและแก้ปัญหาที่ตั้งกล่าว มาแล้ว
 ข้างต้นนั้น กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่สีเขียวคึ่งบางกะเจ้าสู่ความ
 ยั่งยืน จังหวัดสมุทรปราการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาอาชีพให้กับคนในชุมชน ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์
 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีมิติที่กว้างขึ้นครอบคลุมทั้งกาย ใจ สังคม และ สิ่งแวดล้อม เพื่อ
 สร้างความเข้มแข็งในชุมชน สามารถพึ่งตนเองได้ และทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จักอย่าง กว้างขวางส่งผลให้เศรษฐกิจ
 ในชุมชนเกิดการพัฒนาและมีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ผู้ศึกษาในฐานะประชาชนเป็นส่วนหนึ่งของ
 องค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 6 ตำบลในคึ่งบางกะเจ้า พบว่ากระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมนั้นเกิด
 การแยกกันดำเนินงาน ขาดการสื่อสาร ขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของผู้เข้ามาดำเนินงานในการอนุรักษ์
 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และที่ผ่านมามีประชาชนบางส่วนยังไม่มี ความรู้ ความเข้าใจ และยังไม่ได้
 เข้ามาการมีส่วนร่วมของประชาชน เท่าที่ควรโดยในขั้นตอนการมีส่วนร่วมที่ผู้เข้ามามีส่วนร่วมส่วนใหญ่จะ
 เป็นผู้นำชุมชนเกือบทั้งหมด ผู้ศึกษาคาดว่า ผลการศึกษาจะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา
 ในการบริหารงาน การดำเนินกิจกรรมหรือโครงการที่จะดำเนินการพัฒนา ร่วมกันระหว่างประชาชน กลุ่มผู้นำ
 ชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบลใน 6 ตำบล ให้มีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น โดยมีความร่วมมือในทิศทาง



เดียวกันอย่างแท้จริงเพื่อจุดประสงค์เดียวกันในการอนุรักษ์และพัฒนาคลังบางกะเจ้าอย่างยั่งยืนและตอบสนองความต้องการของประชาชน ให้ได้รับผลประโยชน์มากที่สุด

แนวคิดการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการสื่อสาร สามารถพิจารณาได้จากการมีส่วนร่วมในองค์ประกอบของการสื่อสาร (กาญจนา แก้วเทพ และคณะ, 2553) ดังนี้ (1) เป้าหมายของการสื่อสาร (2) ลักษณะของการสื่อสาร (3) ใครคือผู้ส่งสาร (4) ประเภทของเนื้อหาสาร (5) ประเภทของช่องทางการสื่อสาร (6) ผู้รับสารและการมีปฏิสัมพันธ์ นอกจากนี้นี้ระดับของการมีส่วนร่วมในการสื่อสารสามารถกระทำได้หลายระดับโดยหลักๆ มี 3 ระดับ โดยเรียงจากระดับที่น้อยที่สุดไปจนถึงมากที่สุด ดังนี้ (1) การมีส่วนร่วมในฐานะของผู้รับสาร (2) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร และ (3) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนกำหนดนโยบาย โดยการมีส่วนร่วมหมายถึง การเข้าร่วมดำเนินการในโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ของประชาชน ถือได้ว่าเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ และกระบวนการผสมผสานหรือบูรณาการ ความคิดเห็น การตัดสินใจ การทำงาน ตลอดจนการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกันของปัจเจกบุคคลและหน่วยงาน ในลักษณะเป็นกลุ่ม เป็นคณะมากกว่าการทำงานคนเดียว กระบวนการที่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้รับโอกาสและได้ใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด แสดงออกซึ่งสิ่งที่เขามี แสดงออกในสิ่งที่เขาต้องการ แสดงออกซึ่งปัญหาที่เผชิญ และแสดงออกซึ่งวิธีการจากการศึกษาพบว่ามียุทธศาสตร์ด้วยกันที่มีส่วนสนับสนุนการสื่อสารเพื่อการดำเนินการสื่อสารเพื่อการมีส่วนร่วมเพื่อการมีส่วนร่วมอนุรักษ์คลังบางกะเจ้า จังหวัดสมุทรปราการสามารถแบ่ง ออกเป็น 2 ปัจจัยหลักด้วยกันคือ ปัจจัยภายในองค์กร และปัจจัยภายนอกองค์กร

องค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 6 ตำบลในคลังบางกะเจ้า จังหวัดสมุทรปราการมีจุดเด่นที่แกนนำ คือผู้บริหาร เป็นผู้นำทางความคิด และมีความน่าเชื่อถือ สามารถเป็นศูนย์กลางในการจัดการให้เกิดการฟื้นฟูคลังบางกะเจ้า จังหวัดสมุทรปราการและแก้ปัญหาต่างๆ ทำให้ทุกฝ่ายเห็นความสำคัญ จึงเกิดการ สนับสนุนและมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรมจากกลุ่มเป้าหมายหลักอันได้แก่ หน่วยงานราชการทั้งส่วนกลาง และส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน สื่อมวลชนท้องถิ่น และสื่อมวลชน ส่วนกลาง นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สาธารณชน ผู้สนใจเรื่องการอนุรักษ์ระบบนิเวศ 3 น้ำ ถ้าพิจารณาตาม แนวคิดกระบวนการสื่อสารตรงกับ กาญจนา แก้วเทพ (2559) กล่าวว่า การสื่อสารที่มีสื่อบุคคล เป็นสื่อกลางนั้น สามารถเกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนระหว่างกันและกันได้ทันที เนื่องจากกระบวนการสื่อสารนี้เป็นไปในรูปแบบของการเห็นหน้าเห็นตากัน และเกิดการสลับบทบาทระหว่างผู้ ส่งสารและผู้รับสารเป็นระยะๆ ซึ่งเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลในลักษณะของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory communication) และการสื่อสารระหว่างบุคคลที่ผ่านสื่อบุคคลซึ่งได้เห็น หน้าค่าตากันนี้ ส่งผลให้เกิดความรู้สึกใกล้ชิด และพึงพาอาศัยกันระหว่างปัจเจกบุคคล ก่อให้เกิด



ความรู้สึก “ไว้วางใจ” ในท้ายที่สุด จึงกล่าวได้ว่า “สื่อบุคคล” เป็นสื่อที่มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่าง จากสื่ออื่นๆ ตรงที่เป็น “สื่อที่เกิดขึ้นบนปฏิสัมพันธ์แบบเห็นหน้ากัน”

เมื่อเปรียบเทียบกับแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ซึ่งเรียบเรียงโดย ปาริชาติ สถาปิตานนท์ (2559) การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมจำเป็นต้องเกิดขึ้นภายใต้การ ออกแบบระบบสนับสนุนต่างๆ และกำหนดบทบาทให้บุคคลกลุ่มหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุน กระบวนการมีส่วนร่วมให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังตรงกับแนวคิดการระดมพลัง สังคม (Social Mobilization) (ปาริชาติ สถาปิตานนท์, 2551) กล่าวว่า การระดมพลัง สังคมให้ความสำคัญกับการประสานความร่วมมือกับกลุ่มพันธมิตรจากทุกภาคส่วนในสังคม โดย มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชน ตลอดจนกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนด ทิศทางการพัฒนาบนพื้นฐานความยั่งยืนและพึ่งตนเอง

กลวิธีในการสื่อสารกับกลุ่มบุคคลในพื้นที่นั้น องค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 6 ตำบลในกิ่งบางกะเจ้าได้ใช้กลวิธีแบบการ สื่อสารไม่เป็นทางการ โดยจัดการประชุมกลุ่มเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้มีส่วนร่วมในการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นข้อมูลเพื่อสร้างให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน โดยผู้บริหารมีบทบาทเป็นทั้งผู้ ส่งสารและผู้รับสาร ซึ่งทิศการไหลของสารเป็นแบบสองทาง (Two-way Communication) และ เป็นแนวระนาบ (Horizontal) ซึ่งสอดคล้องกับแบบจำลองเชิงพิธีกรรม ของ กาญจนา แก้วเทพ (2557) กล่าวว่า กระบวนการ สร้างการมีส่วนร่วมต้องประกอบไปด้วย การสร้างความเข้าใจร่วมกัน ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ความสำคัญอยู่ที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารต้องทำความเข้าใจซึ่งกันและ กัน ทิศการไหลเป็นแบบสองทาง และเป็นแนวระนาบ บทบาทของผู้ส่งและผู้รับต้องสลับสับเปลี่ยนกันไม่มีการผูกขาด หลังจากการสื่อสารสิ้นสุดแล้ว ทั้งผู้ส่งและผู้รับความคิดเห็นจะแลกเปลี่ยน ข่าวสารและความคิดเห็นของกันและกัน

นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 6 ตำบลในกิ่งบางกะเจ้ายังใช้การสื่อสารการสื่อสารสองทาง อย่างเป็นทางการ โดยการ ทำจดหมายขอเข้าพบกับผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อพูดคุยและปรึกษาเพื่อหาทางออก ในการ แก้ปัญหาระบบนิเวศ 3 น้ำเสื่อมโทรม โดยผู้บริหารได้แสดงบทบาทเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารในการ สื่อสารเรื่องราว ดังนั้นการสื่อสารสองทางอย่างเป็นทางการจึงเป็นการสื่อสารที่สร้างความเข้าใจ ร่วมกันได้ดี ที่สุด เช่นเดียวกับแนวคิด การสื่อสารสองทาง (Two way Communication) หมายถึง การสื่อสารที่ผู้ส่งสาร ส่งข้อมูลข่าวสารไปยังผู้รับสารทางหนึ่ง ในขณะที่เดียวกันเมื่อผู้รับสารได้รับ ข้อมูลแล้วก็ส่งข้อมูลข่าวสารตอบ กลับมายังผู้ส่งสารด้วยอีกทางหนึ่ง จึงเป็นการสื่อสารที่ทั้งผู้ส่ง สารและผู้รับสารต่างก็สามารถรับและข่าวสาร ซึ่งกันและกัน มีการเปิดโอกาสให้ผู้รับสารได้ซักถาม ข้อข้องใจหรือข้อสงสัยต่าง ๆ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการโต้ตอบกัน ทำให้ ผู้รับสารและผู้ส่งสารมีความเสมอภาคกันในการติดต่อสื่อสาร ซึ่ง จะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการ ดำเนินงานไปได้ด้วยดี รวมทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารแบบเป็น ทางการ (Formal Communication) หมายถึง การติดต่อสื่อสารที่คำนึงถึงบทบาทหน้าที่ และตำแหน่ง ระหว่างผู้ส่ง สารและผู้รับสาร ซึ่งเป็นการสื่อสารที่มีระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้ชัดเจน อาจจะเป็นการ



สื่อสาร ที่ใช้ลายลักษณ์อักษร หรือไม่ใช้ลายลักษณ์อักษรก็ได้ ในกรณีนี้ผู้บริหารยังรับบทบาทเป็นผู้ เชื่อมต่อ (connector) และสร้างให้ผูวาระชาการจังหวัดได้กลายมาเป็น ผู้เชื่อมต่อ (connector) ให้กับชุมชนอีกด้วยเพื่อหาแรงสนับสนุน และแพร่ข้อมูลข่าวสารต่อไป ตรงกับกฎข้อ 1 บุคคล จำนวนน้อยเป็นผู้สร้างกระแส (the law of the few) Gladwell ประการสำคัญที่นำไปสู่จุดพลิกผัน (The Tipping Point) (ศรีลัดดา อุทัยรัตน์, 2555) คือ เป็น ผู้เชื่อมต่อ (connector) ต้องเป็น ผู้ที่มีเครือข่ายกว้างขวาง สามารถแพร่ขยายข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว

หากพิจารณาถึงองค์ประกอบหลักตามแนวคิดกระบวนการสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์แล้ว จะ พบว่ารูปแบบขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 6 ตำบลในคิ่งบางกะเจ้ามีวัตถุประสงค์หลัก (purposive) ที่เป็นแนวทางที่สำคัญในการ สร้างประสิทธิผลที่ชัดเจนทางด้านการสื่อสาร ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสื่อสารรณรงค์ ไปยัง กลุ่มเป้าหมายเพื่อให้การรณรงค์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ คือ สมเด็จพระเทพฯ ท่านเป็นศูนย์ รวมจิตใจของพสกนิกร ซึ่งนำมาสู่การตื่นตัวในการฟื้นฟูระบบนิเวศ 3 น้ำ และรับรู้รับทราบในข้อมูล ข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ระบบนิเวศ 3 น้ำ

เมื่อเปรียบเทียบกับแนวคิด การตลาดเพื่อสังคม (Social Marketing) (อ้างถึงในปาริชาติ สถาปิตานนท์, 2551) ได้เรียบเรียงไว้ว่า การออกแบบโครงการ การดำเนินการ และการควบคุม โครงการ โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการเพิ่มความเป็นไปได้ในการกระตุ้นให้ผู้รับสารเกิดการ ยอมรับและตอบสนองสูงสุดต่อโครงการ อันนำไปสู่ประโยชน์สูงสุดต่อบุคคลและสังคม ดังนั้นศูนย์ อนุรักษ์ฯ โดยมีผู้บริหารเป็นแกนนำ ได้พัฒนาการมีส่วนร่วมการปลูกระบบนิเวศ 3 น้ำ เป็นโปรแกรม (package) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย (consumer oriented) การพัฒนาในเรื่องนี้สามารถฟื้นฟูระบบนิเวศ 3 น้ำ และชาวบ้านต.คิ่งบางกะเจ้าก็มีรายได้เพิ่ม จากโปรแกรมท่องเที่ยวที่จัดขึ้นอีกด้วย

นอกจากนี้ หากพิจารณาถึงองค์ประกอบเชิงการสื่อสาร ที่ก่อให้เกิดประสิทธิผล สื่อ (Media) หรือช่องทางการสื่อสารต่างๆ มีความสำคัญในการนำสารไปสู่กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งผลจาก การศึกษาพบว่า ผู้ที่มีบทบาทในการเป็นผู้ส่งสารให้สาธารณชนได้รับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับศูนย์ อนุรักษ์ฯ มิได้มีแค่กลุ่มแกนนำ เท่านั้น แต่ผลจากการ สื่อสารด้วยวิธีต่างๆ ของผู้ส่งสารหลักดังกล่าว ทำให้กลุ่มเป้าหมายหลัก ได้แก่ สื่อมวลชน นักท่องเที่ยว หน่วยงานต่างๆ ที่สนใจร่วมกิจกรรม ก็ได้เข้ามามีส่วนช่วยในการประชาสัมพันธ์ องค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 6 ตำบลในคิ่งบางกะเจ้าต่อสาธารณชนวงกว้างอีกด้วย สอดคล้องกับงานวิจัย ปาริชาติ สถาปิตานนท์และ คณะ (2556) กล่าวว่า การนำเสนอประสบการณ์ตรงของผู้เผชิญปัญหา หรือการให้บุคคลที่น่าเชื่อถือเป็นผู้พูด และเน้นการสื่อสารในประเด็นที่ใกล้ตัว กล่าวคือ เปลี่ยนจากเป้าหมายหลัก เป็นพันธมิตรและเป็นโฆษก (spokesperson) เพื่อเป็นการสร้าง “Credibility” ให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 6 ตำบลในคิ่งบางกะเจ้า เกิดความน่าเชื่อถือกับสาธารณชนได้เป็นอย่างดีนอกจากนี้ การสื่อสารในลักษณะปากต่อปาก (Word of Mouth) ยังมีส่วนสำคัญอย่าง มากในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารขององค์การบริหารส่วน



ตำบลทั้ง 6 ตำบลในคุ้มบางกะเจ้าในวงกว้างอย่างต่อเนื่องอีกด้วย ดังที่ Elihu และ Paul Larzarfeld ได้กล่าวว่า การตัดสินใจของบุคคลในการยอมรับหรือการสนับสนุน มิใช่ อาศัยแค่อิทธิพลจากสื่อมวลชนอย่างเดียว แต่มาจากการตัดสินใจของบุคคลในการยอมรับ และมี ความเชื่อถือมากกว่า ซึ่งความผูกพัน ใกล้ชิด ส่งผลให้เรื่องราวต่างๆ สามารถแพร่กระจายได้อย่าง รวดเร็ว (อ้างถึงในปาริชาติ สถาปิตา นนท์, 2551)

ผลการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยสนับสนุนกระบวนการสื่อสารเพื่อการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ระบบนิเวศ 3 น้ำ คุ้มบางกะเจ้าออกเป็น 2 ปัจจัยหลักด้วยกันคือ ปัจจัยภายในองค์กร และปัจจัยภายนอกองค์กร ความสนใจและนำเสนอข่าวกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ องค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 6 ตำบลในคุ้มบางกะเจ้าอย่างต่อเนื่องเกิดมาจากกระแสสังคมที่สนใจในการทำกิจกรรมเพื่อสังคม ซึ่งทำให้ สื่อมวลชน ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อกระจายเสียง ต่างติดต่อมาทางขอทำข่าวกับทางองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 6 ตำบลในคุ้มบางกะเจ้าเอง โดยที่ทางศูนย์ไม่ได้ส่งข่าวเพื่อให้อยู่ช่วยเผยแพร่ การนำเสนอเรื่องราวของสื่อมวลชนดังกล่าว เป็น การทำหน้าที่ Gate keeper ในการเลือกเนื้อหาเรื่องราวที่จะนำเสนอ ทั้งนี้ผู้ศึกษาได้ตั้งข้อสังเกตว่า เหตุผลประการหนึ่งที่ทำให้สื่อมวลชนสนใจนำเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 6 ตำบลในคุ้มบางกะเจ้าเนื่องจากรูปแบบของศูนย์และกิจกรรม ที่มีลักษณะเป็นรูปแบบแปลกใหม่ และมีการแก้ปัญหาในระดับ สังคม ซึ่งตรงกับแนวคิด การกำหนดวาระ (Setting the Agenda) (อ้างถึงในปาริชาติ สถาปิตา นนท์, 2551) ที่กล่าวถึง การแสวงหาวิถีทางในการทำให้ประเด็นปัญหาปรากฏเป็นวาระใน สื่อมวลชน ปัจจัยสนับสนุนกระบวนการสื่อสารเพื่อการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ระบบนิเวศ 3 น้ำ คุ้มบางกะเจ้าออกเป็น 2 ปัจจัยหลักด้วยกันคือ ปัจจัยภายในองค์กร และปัจจัยภายนอกองค์กร ปัจจัยภายในองค์กร จากการศึกษพบว่า จุดเด่นของปัจจัยภายในองค์กร มีอยู่ด้วยกัน 4 ประการได้แก่ อุดมการณ์และจิตสำนึก ความน่าเชื่อถือ การใช้ช่องทางการสื่อสาร กิจกรรมปลูกระบบนิเวศ 3 น้ำ และ สันทนาการ ดังนี้

1. ปัจจัยภายในองค์กร

ด้านอุดมการณ์และจิตสำนึก

อุดมการณ์ในการทำงานของผู้บริหาร แกนนำขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 6 ตำบลในคุ้มบางกะเจ้า ที่มองเห็นคุณค่าของ สิ่งที่ทำ และจิตสำนึกสาธารณะ ว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีศรัทธา อุทิศตน และเสียสละเพื่อ ประโยชน์ส่วนรวม มีความอดทนต่ออุปสรรค ไม่เห็นแก่ตัวหรือมุ่งหาผลกำไรส่วนตัว โดยยกเอา การทำงานของศูนย์อนุรักษ์บึงหน้า โดยทำหน้าที่ในการเผยแพร่ความรู้ เป็นเสมือนผู้ส่งข่าวสาร ให้แก่ ผู้ที่สนใจทั่วไป ซึ่งปัจจัยนี้นอกจากจะเป็นรากฐานที่มีอยู่ในตัวของผู้บริหาร ยังเป็น แบบอย่างที่ดีและส่งผลไป



ถึงสังคมในการสร้างบรรยากาศของการพัฒนาให้เกิดขึ้นด้วย ซึ่ง สอดคล้องกับจุมพล รอดคำดี (2532) ที่ว่าการกระตุ้นและให้เป็นมโนภาพและความรู้แก่ ประชาชนในด้านการพัฒนาต่าง ก่อให้เกิดความสนใจในสิ่งต่างๆ และเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นอยู่ ในปัจจุบัน และสิ่งที่ควรจะเป็นในอนาคตว่าควรจะดีกว่าปัจจุบัน เช่นเดียวกับองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 6 ตำบลในกิ่งบางกะเจ้า ที่ ช่วยกระตุ้นและให้ความรู้แก่สมาชิก และประชาชนผู้สนใจ ให้เห็นถึงปัญหาการเสื่อมโทรมของป่า ชายเลนและประโยชน์ของระบบนิเวศ 3 น้ำ และสามารถทำให้เกิดได้อย่างเป็นรูปธรรม

ด้านความน่าเชื่อถือ

ผู้บริหารและและแกนนำขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 6 ตำบลในกิ่งบางกะเจ้า และสามารถนำ ชาวบ้านหาแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ จึงมีผลทำให้เกิดความน่าเชื่อถือในสายตาของ ชาวบ้าน และสาธารณชน ประกอบกับที่ผู้ใหญ่ดำเนินการแก้ปัญหาด้วย “ใจ” ทำให้เป็นที่ยอมรับ รู้จักกันอย่างกว้างขวาง เป็นสิ่งที่ช่วยพิสูจน์ให้เห็นและนำมาซึ่งความไว้วางใจและความ น่าเชื่อถือขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 6 ตำบลในกิ่งบางกะเจ้า ก่อให้เกิดเป็นภาพลักษณ์ที่ดีและนำมาซึ่งความสัมพันธ์ที่ดี สอดคล้องกับแนวคิดของ Rogers (1971) ที่ได้กล่าวว่า การสื่อสารจะเกิดขึ้นบ่อยครั้ง มี ประสิทธิภาพและเป็นไปด้วยความราบรื่น เมื่อผู้ร่วมสื่อสารมีลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่นเดียวกับ Schramm (1960) กล่าวว่า การที่ส่งสารและผู้รับสารมีประสบการณ์ร่วมกัน การสื่อสารก็จะ สะดวก ปัจจัยด้านความน่าเชื่อถือขององค์กรนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยด้านความน่าเชื่อถือของผู้ ส่งสาร ซึ่งพัฒนาโดย Berlo (1966) ได้สรุปปัจจัยที่ผู้รับสารใช้ในการตัดสินใจความน่าเชื่อถือของผู้ ส่งสาร ในด้านของคุณสมบัติของผู้ส่งสาร (Qualification factor) ได้แก่ การมีประสบการณ์ด้าน ได้ด้านหนึ่ง มีความชำนาญ มีความสามารถ และมีเชี่ยวชาญ ซึ่งสามารถเทียบเคียงกับผลการวิจัยของปิยนุช พุทธิรัตน์ (2555) ที่พบว่า แกนนำเป็นบุคคลที่มีภาพลักษณ์ที่ดี มีความรู้ความสามารถ และที่สำคัญคือมีความน่าเชื่อถือ ดังนั้นผู้ส่งสารที่มีความน่าเชื่อถือจะสามารถชัก จูงใจได้ดีกว่าผู้ส่งสารที่มีความเชื่อถือต่ำ

ด้านการใช้ช่องทางการสื่อสาร

องค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 6 ตำบลในกิ่งบางกะเจ้า มีกระบวนการสื่อสารเพื่อการมีส่วนร่วมให้บรรลุปเป้าหมาย โดยคำนึงถึง หลักสำคัญ คือ ให้กลุ่มเป้าหมายรับทราบในกิจกรรมของศูนย์อนุรักษ์ และกระตุ้นให้ กลุ่มเป้าหมายรู้สึกถึงระบบนิเวศ 3 น้ำ โดยใช้สื่อที่หลากหลายเพื่อเผยแพร่และทำความเข้าใจในเนื้อหา และเพื่อให้เข้าถึงผู้รับสารได้มากที่สุด เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อกิจกรรม สื่อบุคคล สื่อใหม่ สอดคล้องกับ เกศินี จุฑาวิจิตร (2550) กล่าวว่า การใช้สื่อผสม (Media mix หรือ Multi-media approach) เป็นการเลือกช่องทางการสื่อสารหลายๆ ช่องทางมาใช้ร่วมกันในการส่งสารไปยัง ผู้รับสาร โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและความพยายามที่จะจัดให้สอดคล้องและเสริมซึ่งกัน และกัน

ด้านการส่งเสริมกิจกรรมปลูกกระบบนิเวศ 3 น้ำ



การแก้ปัญหาระบบนิเวศ 3 น้ำเสื่อมโทรม โดยผู้บริหารได้แสดงบทบาทเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร ในการ สื่อสารเรื่องราว ดังนั้นการสื่อสารสองทางอย่างเป็นทางการจึงเป็นการสื่อสารที่สร้างความเข้าใจร่วมกันได้ดีที่สุด เช่นเดียวกับแนวคิด การสื่อสารสองทาง (Two way Communication) หมายถึง การสื่อสารที่ผู้ส่งสารส่งข้อมูลข่าวสารไปยังผู้รับสารทางหนึ่ง ในขณะที่ผู้รับสารได้รับ ข้อมูลแล้วก็ส่งข้อมูลข่าวสารตอบกลับมายังผู้ส่งสารด้วยอีกทางหนึ่ง จึงเป็นการสื่อสารที่ทั้งผู้ส่ง สารและผู้รับสารต่างก็สามารถรับ และข่าวสารซึ่งกันและกัน มีการเปิดโอกาสให้ผู้รับสารได้ซักถาม ข้อข้องใจหรือข้อสงสัยต่าง ๆ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการโต้ตอบกัน ทำให้ ผู้รับสารและผู้ส่งสารมีความเสมอภาคกันในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งจะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการ ดำเนินงานไปได้ด้วยดี รวมทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารแบบเป็นทางการ (Formal Communication) หมายถึง การติดต่อสื่อสารที่คำนึงถึงบทบาทหน้าที่ และตำแหน่งระหว่างผู้ส่ง สารและผู้รับสาร ซึ่งเป็นการสื่อสารที่มีระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้ชัดเจน อาจจะเป็นการสื่อสาร ที่ใช้ลายลักษณ์อักษร หรือไม่ใช้ลายลักษณ์อักษรก็ได้ ในกรณีนี้ผู้บริหารยังรับบทบาทเป็นผู้ เชื่อมต่อ (connector) และสร้างให้ผู้ว่าราชการจังหวัดได้กลายมาเป็น ผู้เชื่อมต่อ (connector) ให้กับชุมชน อีกด้วยเพื่อหาแรงสนับสนุน และแพร่ข้อมูลข่าวสารต่อไป ตรงกับกฎข้อ 1 บุคคล จำนวนน้อยเป็นผู้สร้าง กระแส (the law of the few) Gladwell ประการสำคัญที่นำไปสู่จุดพลิกผัน (The Tipping Point) (อ้างถึง ในศุภวุฒิ สายเชื้อ, 2556) คือ เป็น ผู้เชื่อมต่อ (connector) ต้องเป็น ผู้ที่มีเครือข่ายกว้างขวาง สามารถแพร่ ขยายข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว

ด้านสันตนาการ

ผู้ศึกษาได้พบว่าการสื่อสารที่สำคัญอีกลักษณะหนึ่งซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 6 ตำบลในคุ้งบาง กะเจ้าได้จัดขึ้นและประสบ ความสำเร็จ คือ การออกแบบกิจกรรมโดยเน้นที่ความง่ายในการร่วมกิจกรรม ผู้บริหารจะเป็น ผู้สนับสนุนจัดหาถ้าไม่มาปลูก ทำกับข้าวเลี้ยงชาวบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับปารีชาต สถาปิตานนท์ (2551) ได้เรียบเรียงเกี่ยวกับ แนวคิดการระดมเพื่อสังคม (Social Mobilization) การออกแบบและการ ริเริ่มกิจกรรม (Design and Initiation) เป็นการวางแผนกิจกรรม และแสวงหาแนวทางในการ สร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน การดำเนินกิจกรรม (Implementation) เป็นการร่วมมือ ของชุมชน มีการปรับปรุง แผนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในท้องถิ่น และขยายการมีส่วนร่วมของ สมาชิกในชุมชนให้กว้างขึ้น ในกรณีนี้ ผู้บริหารยังเล่นบทบาทเป็น ผู้สนับสนุน (Facilitator) ตรงกับแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนา ชุมชน ซึ่งเรียบเรียงโดย ปารีชาต สถาปิตานนท์ (2559) กล่าวว่า การดำเนินการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม จำเป็นต้องเกิดขึ้นภายใต้การออกแบบ ระบบสนับสนุนต่างๆ

2. ปัจจัยภายนอกองค์กร จากการศึกษาพบว่า จุดสำคัญของปัจจัยภายนอกองค์กร มีอยู่ ด้วยกัน 2 ประการได้แก่ ความร่วมมือจากเป้าหมายหลัก และ บริบทแวดล้อมของกระแสการอนุรักษ์ระบบนิเวศ 3 น้ำ



ด้านความร่วมมือจากเป้าหมายหลัก

จากการศึกษาพบว่าองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 6 ตำบลในคุ้งบางกะเจ้า มีความมุ่งมั่นในการฟื้นฟูระบบนิเวศ 3 นำให้กลับคืนสู่ สภาพสมบูรณ์อย่างเป็นรูปธรรม โดยไม่ได้หวังผลประโยชน์อื่นใดตอบแทน และมีความแปลก ใหม่ในการดำเนินกิจกรรม และได้พัฒนากิจกรรมออกมาเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (package) ตามความต้องการของผู้สนใจสนับสนุน (need oriented) นอกจากนี้ศูนย์ยังทำ หน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก (facilitator) ต่างให้กับกลุ่มผู้มาร่วมกิจกรรมการปลูกป่าชายเลนและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นผลทำให้สร้างความเชื่อมโยง และทำให้หลายๆ ภาคส่วนเข้า มามีส่วนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 6 ตำบลในคุ้งบางกะเจ้า ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เข้มแข็ง สอดคล้องกับงานวิจัยดวงแข บัวประโคน และคณะ เรื่องการใช้สื่อละครเพื่อการพัฒนาชุมชนของกลุ่มละคร มะขามป้อม (อ้างถึงในปาริชาติ สถาปิตานนท์, 2559) กล่าวว่า เครื่องมือในการทำงานพัฒนา ชุมชนจะต้องมีลักษณะที่มีความยืดหยุ่นสูง (flexibility) การดำเนินกิจกรรมต้องปรับให้สอดคล้องกับความต้องการ ความพร้อมหรือบริบทของชุมชน (need oriented) นอกจากนี้การสร้าง ความสมดุลในการประสานความต้องการของทุกฝ่ายรวมทั้งตนเองให้เหมาะสมและเป็นผู้ ประสานหรือผู้อำนวยความสะดวก (facilitators) ให้เกิดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นในชุมชน มากกว่าจะเป็นผู้ กำหนดหรือผู้วางนโยบาย

ด้านบริบทแวดล้อมของกระแสการอนุรักษ์ระบบนิเวศ 3 น้ำ

พบว่ากระแสการอนุรักษ์ระบบนิเวศ 3 น้ำ เกิดการตื่นตัว เนื่องจากเกิดภาวะโลกร้อน และสถานการณ์อื่นๆ ที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพล และช่วยสนับสนุนในการ กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการสื่อสารเชิง ยุทธศาสตร์ (Strategic Communication) ของ ปาริชาติ สถาปิตานนท์ (2551) กล่าวในงานวิจัย เรื่องกระบวนการสื่อสารประเด็นสาธารณะและการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย เกี่ยวกับคุณลักษณะสำคัญอีก 5 ประการของ เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง อันได้แก่ มาตรการ 5 ต. (หรือ 5 As) คือ 1) การสร้างบรรยากาศที่ ตื่นตัว (Active context) 2) การสร้างความ ตระหนัก (Awareness) การ กระตุ้น ความร่วมมือ 3) (Assistance) 4) การ ตอกย้ำพฤติกรรม (Actionoriented) 5) การ ติดตั้ง ระบบสนับสนุน (Associated-system management) ซึ่งตรงกับกฎ อำนาจของปัจจัยรอบข้างและบรรยากาศแวดล้อม (the power of context) ของ Gladwell (อ้าง ถึงในศุภวุฒิ สายเชื้อ, 2556) ที่ได้กล่าวถึงพลังของสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ตามมา นั่นคือการสื่อสารเพื่อการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในสังคมไทยนั่นเอง

ด้านบทบาทของการเป็นผู้อำนวยความสะดวก (facilitator)

องค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 6 ตำบลในคุ้งบางกะเจ้า เป็นสถานที่หลักในการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆทั้งทางภาครัฐและภาคเอกชนฯ และเป็นที่อำนวยความสะดวกทุกด้านให้กับกลุ่มเป้าหมายที่เข้ามาร่วมกิจกรรมปลูกกระบบนิเวศ 3 น้ำ ผลที่เกิดขึ้นก็คือมีผู้เข้า มาร่วมสนับสนุนกิจกรรมมากขึ้น มี



สื่อมวลชนเข้ามาทำข่าวอย่างต่อเนื่อง และทำให้เกิดความ ประทับใจ ซึ่งเป็นผลทำให้ศูนย์อนุรักษ์ป่าชายเลย คู้บางกะเจ้าเกิดความสำเร็จเรื่อยมา แต่สิ่งสำคัญ คือ บุคคลผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก (facilitator) ผู้บริหารทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกตั้งแต่เริ่มต้นของโครงการนี้ เช่น จัดหากล้าไม้ จัดหาข้าวปลาอาหาร จัดหาที่ประชุมเกิดการพัฒนามาเรื่อยจนกลายมาผู้อำนวยความสะดวก (facilitator) ในแง่ธุรกิจคือเปลี่ยนจากปลูกป่าแบบปรกติมาเป็น จัดโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตอบสนองตามความต้องการของนักท่องเที่ยว (need-oriented) สร้างความยืดหยุ่น (flexibility) นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาท่องเที่ยวและมาร่วมกิจกรรมหรือโครงการในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาพื้นที่สีเขียวอย่าง ยั่งยืน

สรุป

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุนการสื่อสารเอื้อต่อการดำเนินการสื่อสารเพื่อการมีส่วนร่วมเพื่อการมีส่วนร่วมอนุรักษ์คู้บางกะเจ้า จังหวัดสมุทรปราการสามารถแบ่ง ออกเป็น 2 ปัจจัยหลักด้วยกัน คือ ปัจจัยภายในองค์กร และปัจจัยภายนอกองค์กร ปัจจัยภายในองค์กร มีอยู่ด้วยกัน 4 ประการได้แก่ อุดมการณ์และจิตสำนึก ความน่าเชื่อถือ การใช้ช่องทางการสื่อสาร กิจกรรมปลูกระบบนิเวศ 3 น้ำและ สันทนาการ ปัจจัยภายนอกองค์กร มีอยู่ด้วยกัน 2 ประการได้แก่ ความร่วมมือจากเป้าหมายหลัก บริบท แวดล้อมทางสังคม เมื่อนำเอาปัจจัยทั้งภายในและภายนอกองค์กรมาเชื่อมโยงและมาประกอบเข้าด้วยกัน จึง เห็นได้ว่าในแต่ละปัจจัยนั้นมีความเกี่ยวเนื่องกันอยู่ เพราะนอกจากจะ สอดคล้องกับสภาพสังคม ประเด็น ทางสื่อมวลชน และตอบสนองกระแสการทำกิจกรรมเพื่อสังคม ดังนั้นปัจจัยที่เสนอมาข้างต้นจึงเป็นแรงส่งที่ ทำให้เกิดการสนับสนุนการสื่อสารเพื่อการมี ส่วนร่วมอนุรักษ์ระบบนิเวศ 3 น้ำคู้บางกะเจ้า

ข้อเสนอแนะ

1. จากการศึกษ พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 6 ตำบลในคู้บางกะเจ้า ต้องพัฒนากิจกรรม ให้มีรูปแบบที่แตกต่างไปจาก เดิมบ้าง มีการนำเทคนิคใหม่ในการเชิงสนทนาการเข้าร่วมด้วยเช่น ร่วมทำ กิจกรรมการเลี้ยงสัตว์น้ำ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น

2. จากการวิเคราะห์ของผู้ศึกษา การดำเนินกิจกรรมอนุรักษ์ระบบนิเวศ 3 น้ำจะขาดความ ต่อเนื่องจากประชาชนในพื้นที่เปลี่ยนแปลงอาชีพ พื้นที่อาศัยกลายเป็นบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ประชาชนใน พื้นที่ไม่ใช่คนถิ่นเดิมในพื้นที่และขาดความรู้ ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ทำให้ ขาดความต่อเนื่องทางด้านข้อมูล ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 6 ตำบลในคู้บางกะเจ้า ควรจัดทำสื่อ วิชชุชุมชน หรือ สื่อกิจกรรมให้กับประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้ความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับความสำคัญระบบนิเวศ 3 น้ำ และปัญหาที่จะเกิดขึ้น ให้เกิดความต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนและกลุ่มคนรุ่นใหม่ได้สานต่อวัตถุประสงค์ ของชุมชนต่อไป



บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. (2557). เรื่องสื่อสาร-การท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- กาญจนา แก้วเทพ, ศิริธรณ์ โรจนสุพจน์, วราพร ศรีสุพรรณ, สิทธิชัย เทวธีระรัตน์, & จ่านง บัวเนียว. (2549). สื่อสารเพื่อโลกสวย. บทเรียนจากการสื่อสารเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน. กรุงเทพฯ: บริษัท เซเว่น พรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด.
- เกษตรศาสตร์, มหาวิทยาลัย. (2560). แผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่สีเขียวข้างบางกะเจ้าสู่ความยั่งยืน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เกศินี จุฑาวิจิตร. (2550). โลกทัศน์ของนักเขียน ภาพสะท้อนจากเรื่องสั้นยุควิกฤติเศรษฐกิจ. วารสารนิเทศศาสตร์ ปีที่ 25 ฉบับที่ 3 2550. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- จุมพล รอดคำดี. (2532). สื่อมวลชนเพื่อการพัฒนา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และคณะ. (2559). การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชน : จากแนวคิดสู่ปฏิบัติการวิจัยในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย .
- พรณปกร โพธิ์และคณะ. (2554). แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการสื่อสารภายในองค์กรของคณะเทคโนโลยีการเกษตร. รายงานวิจัย. ปทุมธานี : คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ปิ่นปิ่นทร์ สัทธรรมนวงศ์. (2558). การสื่อสารเพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมของ ชุมชน กรณีศึกษา: โครงการตลาดเก่าอ่างศิลา 133 ปี. In การประชุม “ผลงานวิจัยสร้างสรรค์เพื่อ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในศตวรรษที่ 21. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ไพโรจน์ ภัทรนรากุล. (2555). ยุทธศาสตร์การพัฒนาชาติตามแนวทางชุมชนพึ่งตนเองและยั่งยืนกรอบนโยบายและตัวแบบการจัดการ. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภารพิมพ์.
- ศรีรัตดา อุทัยรัตน์, & วิณา แก้วประดับ. (2555). การสื่อสารและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาถ้ำค้างคาว วัดเขาช่องพราน ต.เตาปูน จ.ราชบุรี. กรุงเทพฯ.
- Berlo, D. K. (1966). *The Procees of Communication*. Michingan State University: The Free Press.
- Cohen John M. & Uphof, N. T. (1980). Participation's Place in Rural Development, Seeking Clarity Through Specificity. *Journal of World Development*, 8(3), 233.
- Jimieson, W. (2001). *Sustainable Tourism development:Principles and principles and practices*. Bangkok: Asian Institute of Technology.